

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА БІОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Тимчишин Катерина Василівна

здобувачка

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Актуальність дослідження питання адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної та біологічної безпеки в Україні зумовлена поєднанням системних недоліків правового регулювання, інституційної слабкості та зростанням антропогенних і природних ризиків. Насамперед проблемним є стан нормативно-правової бази, яка формувалася у різні періоди та містить значну кількість колізій, прогалин і застарілих положень. Чинні законодавчі акти нерідко не забезпечують адекватного реагування на сучасні екологічні виклики, зокрема, зміну клімату, деградацію екосистем, забруднення довкілля промисловими та побутовими відходами, активне поширення інвазивних видів, а також на нові форми біологічних загроз, пов'язані з біотехнологічним розвитком або наслідками надзвичайних ситуацій військового характеру. Фрагментарність регулювання ускладнює координацію дій державних органів, призводить до дублювання їхніх повноважень та неефективності в реалізації екологічної політики.

Так, на даний час питання екологічної та біологічної безпеки врегульовано цілим рядом законів, серед яких закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища» [1], «Про захист населення від інфекційних хвороб» [2], «Про систему громадського здоров'я» [3], «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» [4], «Про управління відходами» [5], «Про охорону атмосферного повітря» [6], «Про оцінку впливу на довкілля» [7] тощо. Проте, враховуючи вищевикладене, доцільною є розробка та прийняття загального Закону України «Про екологічну та біологічну безпеку», яким будуть врегульовані всі актуальні питання забезпечення екологічної та біологічної безпеки в Україні з урахуванням останнього позитивного досвіду країн ЄС та у відповідності до права ЄС.

Важливим проблемним аспектом є недостатня інституційна спроможність органів державної влади, відповідальних за охорону навколишнього природного середовища та забезпечення біологічної безпеки. Механізми державного екологічного контролю залишаються

обмеженими як у фінансовому, так і в кадровому вимірах. Структури екологічного нагляду часто не мають доступу до сучасного моніторингового обладнання, а адміністративні процедури щодо перевірок, фіксації порушень та застосування санкцій є надто складними й не завжди узгодженими між собою. Низька дієвість притягнення до відповідальності за екологічні правопорушення зумовлена не лише недосконалістю процедур, а й недостатньою превентивністю чинних санкцій, які не створюють реального стримувального ефекту для суб'єктів господарювання.

Суттєвим викликом для України є імплементація екологічних стандартів та принципів, передбачених правом Європейського Союзу, зокрема щодо управління відходами, охорони атмосферного повітря, збереження біорізноманіття, регулювання діяльності з потенційно небезпечними біологічними агентами та забезпечення біобезпеки у сфері сільського господарства та медицини. Однак процес адаптації законодавства ускладнений відсутністю достатніх інституційних ресурсів, а також низьким рівнем міжвідомчої взаємодії. Перехід до сучасної європейської моделі екологічного урядування потребує перегляду управлінських підходів, запровадження ризик-орієнтованого контролю та створення інтегрованих систем обробки екологічних даних.

Додатковим фактором, що суттєво поглиблює екологічні та біологічні ризики, є збройна агресія російської федерації проти України. Руйнування промислових об'єктів, забруднення ґрунтів, водних ресурсів і повітря токсичними речовинами, знищення природних екосистем, масштабні пожежі та техногенні аварії створюють безпрецедентний рівень небезпеки для довкілля та здоров'я населення. У зв'язку з цим адміністративно-правова система потребує оновлення механізмів оцінки екологічних збитків, підвищення оперативності реагування на надзвичайні ситуації та створення ефективного режиму екологічної відповідальності держави-агресора у міжнародно-правовому контексті.

Не менш важливою проблемою залишається низький рівень відкритості, прозорості та цифровізації екологічного управління. Недостатній доступ громадськості до екологічної інформації, обмежені можливості участі громадян у прийнятті рішень, а також відсутність повноцінної електронної інфраструктури для моніторингу, аналізу й прогнозування стану довкілля зменшують ефективність державної екологічної політики. Запровадження цифрових екосистем управління природними ресурсами є необхідною умовою для підвищення результативності адміністративних процедур і формування прозорої системи екологічного контролю.

Отже, ключові проблеми адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної та біологічної безпеки в Україні охоплюють низку взаємопов'язаних аспектів: недосконале та розпорошене законодавство, слабку інституційну спроможність, низьку ефективність

державного контролю, обмежені механізми відповідальності, недостатній рівень цифровізації та відкритості управління, а також зовнішні фактори, пов'язані зі збройною агресією та глобальними екологічними змінами. Комплексне вирішення цих проблем потребує модернізації нормативної бази, зміцнення інституцій, запровадження інноваційних управлінських інструментів, а також стратегічного підходу до формування екологічної та біобезпекової політики, що ґрунтується на принципах сталого розвитку та європейських стандартах.

Перспектива подальшого дослідження даної тематики обумовлена необхідністю вивчення зарубіжного досвіду у даній сфері суспільних відносин з метою формулювання конкретних пропозицій щодо внесення змін до чинного адміністративного законодавства, нормами якого врегульовано питання забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 25.11.2024).

2. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 р. № 1645-III. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення: 30.11.2024).

3. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 вересня 2022 р. № 2573-IX. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

4. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2007 р. № 1103-V. Дата оновлення: 16.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-16#Text> (дата звернення: 25.11.2024).

5. Про управління відходами: Закон України від 20 червня 2022 р. № 2320-IX. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

6. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 р. № 2707-XII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

7. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 27.11.2024).